

Länsstyrelsens beslut att ge dispens och tillstånd till markavvattning på Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats innebär ännu en giftskandal och hotar på sikt dricksvattenförsörjningen i centrala delar av Sverige

Länsstyrelsen i Västra Götaland har återigen¹ lagt sig platt för militärens kortsiktiga intressen. Försvarets fastighetsförvaltare, Fortifikationsverket, får dispens för att dränera Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats. Utan att först ta ansvar för att hela området måste saneras! Därmed fortsätter den pågående PFAS-skandalen. En skandal som hotar såväl den biologiska mångfalden som den kommunala dricksvattenförsörjningen för hundratusentals människor.

Karlsborgs flygplats vid Vätterns strand är kraftigt förorenad på grund av övningar med brandsläckningsskum. 2014 upptäcktes höga PFAS-halter på området. Trots denna upptäckt har ingen sanerings- eller reningsåtgärd utförts; gifterna läcker kontinuerligt ut i grundvatten, omgivande vattendrag och ut i Vättern. I stället för sanering planerar Fortifikationsverket att dränera den vattensjuka flygplatsen, vilket skulle öka takten än mer på giftspridningen och riskera Vättern som vattentäkt för stora delar av centrala Sverige.² Nu har Länsstyrelsen gett dem klartecken.

Inom det område som är tänkt att dräneras finns uppgifter om att både marken och grundvattnet är förorenat, både i nordöstra delen av landningsbanan och i den sydvästra delen. I grundvattnet strax intill området som ska dräneras har extremt höga halter av PFOS uppmätts: 2 300 000 ng/l!³ Detta är enligt våra uppgifter ett obehagligt rekord, en betydligt högre halt än vad som upptäckts på andra ställen, t.ex. i Kallinge, Ronneby kommun.

¹ Tillstånd till FMV utan klara villkor och samtycke till obegränsad granatbeskjutning av norra Vättern, trots att brisant ammunition bara skulle användas i undantagsfall.

Tillstånd till mycket kraftig utökning av flygbeskjutningen av Vättern, från 1 000 till 69 000 skott + 150 raketer.
Tillstånd till femdubbling av flygrörelserna på Karlsborgs flygplats.

² I dagsläget har ca 280 000 Vättern som dricksvattentäkt. Flera kommuner i Närke ansluter inom kort till Vätternsvatten. Fem länsstyrelser har pekat ut Vättern som tänkbar framtida dricksvattentäkt för Stockholm och Mälardalsområdet.

³ <http://www.aktionraddavattern.se/niras-resultatrapport-2019-04-30/>

Länsstyrelsen hävdar i uttalande till P4 Skaraborg 2020-01-20 att delar av dräneringsvattnet ska gå till en reningsanläggning. Ja, detta är ett framsteg mot tidigare eftersom försvaret krävt att få dränera utan någon som helst rening. Men större delen av dräneringsområdet ska enligt länsstyrelsens beslut ändå gå direkt till Vätterns vattenskyddsområde - utan rening. Den nordöstra banänden och den närliggande gamla brandövningsplatsen är heller inte utredd.⁴ Även Naturvårdsverket har meddelat att det strider mot lagen att släppa ut PFAS i Vättern.

Intervjun med länsstyrelsen finns här:

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=97&artikel=7388432>

Bemötandet kommer här:

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=97&artikel=7388595>

Miljöbalken har ett helt kapitel om förorenad mark och grundvatten, kapitel 10. Det är självklart att ett så allvarligt förorenat område som Karlsborgs flygplats först och främst ska saneras. Länsstyrelsens handläggare säger till Radio Skaraborg att det finns så mycket förorenad jord på platsen att ingen deponi vill ta emot dessa giftiga massor. Och då blir länsstyrelsens slutsats att gifterna får ligga kvar och att kemikalierna successivt ska spridas till dricksvattnet!

Om länsstyrelsen hade utfört sitt uppdrag korrekt hade försvarets dräneringsansökan avslagits och ansvariga för Karlsborgs flygplats hade uppmanats att ta fram en sanerings- och åtgärdsplan.

- Länsstyrelsens beslut och motivering är häpnadsväckande, menar Aktion Räd Väterns ordförande Lisa Lennartsson. I många år har vi hört om PFAS-förgiftade vattentäkter på flera håll runt om i Sverige. Vi hade förväntat oss att myndigheterna faktiskt lärt sig något på dessa skandaler och att Länsstyrelsen skulle kräva fullständig sanering innan minsta dränering eller ombyggnad får påbörjas på området.

Länsstyrelsen springer dessutom i förväg och ger tillstånd till en verksamhet som delvis ligger hos regeringen för avgörande. Fem expertmyndigheter, med Naturvårdsverket i spetsen⁵, har yttrat sig till regeringen angående en del av dräneringen på ett sätt som i sak helt stöder Aktion Räd Väterns överklagande.

Om länsstyrelsen missuppfattat sitt uppdrag, och tror att det egentligen handlar om att underlätta för Fortifikationsverket att kunna renovera landningsbanan, utan krav på kostsamma saneringar, då skjuts kostnaderna istället över på andra. Till ett mycket högt pris för såväl ekosystemen, den biologiska mångfalden, bönder med intilliggande åkermark, människors hälsa och inte minst den kommunala dricksvattenförsörjningen.

Högsta Domstolen beslutade den 14 juni 2018 att Ronneby kommun kunde hållas ansvarig för följderna av Försvarmaktens förorening av den kommunala dricksvattentäkten, enligt produktansvarslagen.⁶ Uppsala kommun har stämt Försvarmakten på 225 miljoner kronor på grund av PFAS-föroreningar av dricksvattentäkten.

⁴ Detta framgår bl.a. av yttrandet från Statens geotekniska institut: <http://www.aktionraddavattern.se/sgidomer-ut-draneringsplaner-pa-karlsborgs-flygplats/>

⁵ Statens geotekniska institut, Sveriges geologiska undersökning, Kemikalieinspektionen, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket. Samtliga yttranden finns på ARV:s hemsida under dokument.

⁶ <http://www.aktionraddavattern.se/ronnebymalet-hd-beslutar-att-kommun-ar-skadestandsskyldig/>

- Det här tillståndet måste stoppas, meddelar Lisa Lennartsson, vi kommer att överklaga och vi hoppas att många kommuner som är beroende av Vättern som dricksvattentäkt gör det samma. Området ska saneras nu. Punkt. Inget annat kommer att godkännas. Det är oerhört cyniskt att statliga myndigheter kan fatta sådana här beslut som i slutändan drabbar medborgarna som får betala både med sin hälsa, sina kommunala skattepengar och en förstörd dricksvattentäkt. Vad ska vi dricka i framtiden om vi riskerar Vättern?

Länsstyrelsens beslut går att överklaga, senast den 14 februari. Aktion Rädda Vättern har uppmanat samtliga berörda kommuner att överklaga ärendet.

Styrelsen för Aktion Rädda Vättern

Lisa Lennartsson, ordförande, mobil: **070-6590963**

Frågor om ärendet:

Christer Haagman, talesperson för ARV i försvars- och tillståndsfrågor
christer.haagman@gmail.com

Hemsida: <http://www.aktionraddavattern.se/>

Facebook: <https://www.facebook.com/RaddaVattern>

Bilaga 1.

Aktion Rädda Vätterns kommentarer till villkoren

Statliga myndigheter har känt till miljöriskerna med PFAS i åtminstone 25 år. Försvarets egen tillsynsmyndighet, Generalläkaren numera kallad Försvarsinspektören, krävde kontrollmätningar på flottiljen F14 i Halmstad av PFAS redan 2008. Kraven upprepades 2011 gällande F17 i Kallinge men kraven nonchalerades.⁷ 2013 publicerade FOI ett omfattande dokument som klart visar på riskerna med PFAS. Där varnas också försvaret för att miljömyndigheterna kan komma att drastiskt sänka gränsvärdena⁸ och att saneringen kan bli dyrbar.⁹

⁷ <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1316&artikel=7344143>

⁸ T.ex. EFSA och amerikanska delstater:
<https://www.nj.gov/dep/dsr/Technical%20Support%20Document%20ISGQWC%20for%20PFOS.pdf>

⁹ <http://www.aktionraddavattern.se/foi-rapport-2013-om-riskerna-med-pfas/>

Här nedan görs kortfattade kommentarer till några av villkoren som länsstyrelsen föreskriver.

Villkor 2

Vatten från mellersta och nordöstra området går ut orenat till recipient. Länsstyrelsen har ingen aning vilka halter PFAS som kan läcka ut här.

Villkor 3

Villkoret pratar om låga halter. Vad är "låga halter PFAS"? Vilken halt, vilken mängd godkänner LST? "minimera flödet till en framtida reningsanläggning för vatten från de mer förorenade brandövningsplatserna med flera hot-spots". Varför framtida? Det läcker ut gift nu och har gjort så i decennier. Vättern hotas som dricksvattentäkt på sikt.

Villkor 4

99 % kan innebära mycket höga föroreningshalter ut i Vättern av giftiga kemikalier som inte bryts ner utan lagras i djur och människor - ingen högsta halt, inga totalmängder, inget förhållande till nuläget i recipienten. Allt överläts till försvarets egen organisation att bedöma.

Villkor 11

Halter enligt gränsvärden för mindre känslig markavvattning tar inte hänsyn till att avrinning sker till dricksvattentäkt och tar heller inte hänsyn till att alla gränsvärden vad gäller de extremt svårnedbrytbara, bioackumulerande och toxiska fluorkemikalierna är på väg att drastiskt sänkas i både EU och USA.

För övrigt kan noteras att tillståndsvillkoren visar omsorg om groddjur, insekter och månlåsbräken. Det är bra, men det vore klädsamt om länsstyrelsen också visade omsorg om människor, särskilt barn, gravida kvinnor och ammande mödrar.

Länsstyrelsen säger att i och med detta beslut så kan åtminstone lite PFAS-gifter renas. Om vi i Aktion Rädda Vättern överklagar kommer det dröja längre innan åtgärder sätts in. Men försvaret har haft snart 6 år på sig att agera. Fortifikationsverket skrev nyligen till regeringen att får de bara dränera som de vill så kan de sätta dit ett mobilt reningsverk om gifthalterna skulle bli för höga i samband med grävningensarbetet. Men då skulle Fortifikationsverket också omedelbart kunna sätta dit ett mobilt reningsverk vid den pumpstation som dag ut och dag in pumpar ut PFAS-förgiftat dagvatten till Vätterns vattenskyddsområde. Fortifikationsverket skulle också kunna täcka över de värsta hot-spots så att gifterna inte tränger djupare ner i grundvattnet. Det finns många åtgärder som borde ha gjorts för flera år sedan, men även kan göras nu i väntan på heltäckande saneringsplan.

Hade inte Aktion Rädda Vättern agerat hade grävningensarbetet längs landningsbanan satts igång i maj 2019 och skulle ha varit färdigt runt jultid. Landningsbanan hade dränerats utan att någon del hade passerat en reningsanläggning. För tillfället är denna "bankantsdränering" inhiberad av regeringen.

Länsstyrelsens enda kommentar till detta ärende var dräneringsvattnet skulle pumpas ut till de mer förorenade områdena.¹⁰ Det rådet var så dumt att till och med Fortifikationsverket och Försvarmakten reagerade. "Ökad infiltrering i ett sådant område riskerar nämligen att öka utlakningen och spridningen av PFAS från jorden till grundvattnet och därför måste ett sådant förfarande anses som direkt olämpligt" skriver Försvarmakten i ett yttrande till regeringen 2019-10-11. Länsstyrelsens kompetens i dessa ärenden måste kraftigt ifrågasättas.

¹⁰ <http://www.aktionraddavattnen.se/lansstyrelsen-svarar-att-foro-renat-vatten-bor-infiltreras/>